

XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA HISOB YURITISH SIYOSATI

Xalilov Bahromjon Bahodirovich

Osiyo Xalqaro Universiteti, Buxoro

Iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada korxonalarda buxgalteriya hisobini yuritish siyosatining usul va uslublari hamda ularning o'ziga xos xususiyatlari haqida ifodalangan*

Kalit so'z: *korxona tarkibiy tuzilmasi, hisob yuritish siyosati, ishchi schyotlar rejasi*

Respublikamizda amalga oshiriladigan keng ko'lamli modernizatsiyalash, texnik va texnologik yangilanish jarayoni iqtisodiy isloxlarni bosqichma-bosqich joriy qilinishining samarasidir.

O'zbekiston Respublikasi mustaqilligining birinchi yillaridayoq buxgalteriya hisobi va hisobotining boshqaruv tizimidagi o'rni, mohiyati, vazifalaridan kelib chiqqan holda o'zbek buxgalteriyasini yaratishga e'tibor berila boshlandi.

Buxgalteriya hisobi va hisoboti yordamida mulk shaklidan qat'iy nazar korxona va xo'jalik sub'ektlarning mulki to'liqligi bo'yicha nazorat qilinishi bilan birga, xarajatlarni kamaytirish, moliyaviy faoliyatini aniqlash, mavjud iqtisodiy resurslardan foydalanish xolati o'rganiladi, nazorat qilinadi. Shu bilan birga buxgalteriya hisobidagi yozuvlar asosida maxsulot tannarxi aniqlanadi va biznes rejadagi tannarx o'rtasidagi farq hisob-kitob qilinadi.

Xo'jalik sub'ektlari moliyaviy-xo'jalik faoliyati buxgalteriya hisobi "Buxgalteriya hisobi to'g'risida" gi Qonun va Buxgalteriya hisobi milliy standartlari hamda turli Nizom, yo'riqnomalar asosida yuritiladi. Buxgalteriya hisobi milliy standartlari Buxgalteriya hisobi xalqaro standartlariga asosan ishlab chiqilgan. Buxgalteriya standartlari – bu buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobotlarni tuzish bo'yicha umumqabul qilingan qoidalardir. Har bir standart buxgalteriya hisobining u yoki bu ob'ektini hisobga olish tartib-qoidalari, tamoyillari, usullari va moliyaviy hisobotlarda yoritish tartibini belgilaydi. Ularda iqtisodiyot tarmoq xususiyatlari, xo'jalik yuritish bo'yicha qonunchilik va boshqa omillarni inobatga olgan holda xalqaro tajribada shakllangan turli usul va qoidalar o'z aksini topadi.

Xo'jalik yurituvchi sub'ektlar o'z faoliyatining xususiyatlari, sub'ekt rahbariyatining strategik rejaları va boshqalarni inobatga olgan holda u yoki bu usullar yoki qoidalardan foydalanishga haqlidir.

Buxgalteriya hisobi milliy standartlarida berilgan buxgalteriya hisobining u yoki bu ob'ektini hisobga olish tartib-qoidalari, usullaridan xo'jalik sub'ekti o'z tarmoq xususiyatlari, o'z oldiga qo'ygan maqsadi va boshqalarni inobatga olgan holda

standartlarda berilgan usullardan birini tanlab olishi zarur bo'ladi. Bu zarurat shu bilan belgilanadiki, korxona moliyaviy hisobot taqdim etish uchun har bir hisobot davri uchun har xil usuldan foydalanishi mumkin emas. Bu taqdim etilayotgan axborotni solishtirish imkonini ta'minlamaydi hamda uning ishonchliligiga putur yetkazadi. Aynan mana shu sabablarga ko'ra xo'jalik sub'ekti buxgalteriya hisobi milliy standartlarida berilgan tavsiyalardan foydalanib, o'zi uchun muqim bir tartib-qoidalar hamda usullarni tanlab olishi kerak. Tanlab olingan usullar va qoidalar korxonaning hisob yuritish siyosatida o'z aksini topadi.

Hisob yuritish siyosati – bu xo'jalik sub'ekti rahbari farmoyishi yoki buyrug'i bilan tasdiqlangan, buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobotni tuzish bo'yicha sub'ekt tomonidan tanlab olingan shakllar, qoidalar, tamoyillar hamda usullar jamlamasidir.

Hisob yuritish siyosatida quyidagilar o'z aksini topishi kerak:

- Korxona buxgalteriyasi tarkibiy tuzilmasi;
- Buxgalteriya hisobini yuritish shakli;
- Boshlang'ich hisob hujjatlari shakllari;
- Ichki buxgalteriya hisoboti uchun hujjatlar shakllari;
- Buxgalteriya hisobi ob'ektlarini hisobga olish tamoyillari, qoidalari, usullari;
- Aktivlar va majburiyatlar inventarizatsiyasini o'tkazish tartibi va ularni baholash usullari;
- Hujjat aylanish va hisob axborotlarini qayta ishlash qoidalari;
- Xo'jalik muomalalari ustidan nazorat o'rnatish tartibi;
- Xo'jalik-moliyaviy faoliyatini hisobga olishning ishchi schyotlar rejasi;
- Moliyaviy hisobotni tuzish va taqdim etish tartibi.

Hisob yuritish siyosati moliyaviy hisobotlarni taqdim etish hamda auditorlik va boshqa tekshiruvlar uchun rasmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Bahodirovich, X. B. (2025). BYUDJETDAN TASHQARI FONDLAR-UMUMDAVLAT MOLİYASINING BO'G'INI SIFATIDA. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(5), 97-105.
2. Bahodirovich, X. B. (2025). MOLİYAVIY NAZORAT TURLARI, SHAKLLARI VA METODLARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(4), 68-78.
3. Bahodirovich, X. B. (2025). DAVLAT MOLİYAVIY NAZORAT ORGANLARINING VAZIFALARI VA FUNKSIYALARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(5), 76-86.
4. Bahodirovich, X. B. (2025). DAVLAT MOLİYASI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(6), 118-126.

5. Bakhodirovich, K. B. (2023). *CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF IMPROVING ACCOUNTING IN SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP. IMRAS*, 6 (6), 161–165.
6. Bahodirovich, X. B. (2024). AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA QARZ MABLAG‘LARI HISOBIGA MOLIYALASHTIRISHDA KORPORATIV.
7. Bahodirovich, K. B., & To‘rayevna, S. N. (2025). PORTFOLIO RISK MANAGEMENT. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(4), 380-387.
8. Bahodirovich, X. B., & To‘rayevna, S. N. (2025). COMPANIES’ FINANCIAL STATEMENT: CONCEPTS AND PRINCIPLES. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(3), 281-289.
9. Bahodirovich, X. B., & Mahmudovna, Q. G. (2025). TIJORAT BANKLARINING MOLIYAVIY XIZMATLARI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(4), 223-230.
10. Bahodirovich, X. B., & To‘rayevna, S. N. (2025). LOMBARD TASHKILOTLARI VA ULARNING XIZMATLARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(3), 290-298.
11. Bahodirovich, X. B., & To‘rayevna, S. N. (2025). BANK TIZIMI VA UNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(4), 372-379.
12. Bahodirovich, X. B. (2025). DAVLATNING MAQSADLI JAMG ‘ARMALARI FAOLIYATINING XUSUSIYATLARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(5), 98-108.
13. Bahodirovich, X. B. (2025). DAVLAT KREDITI–DAVLAT EHTIYOJLARI UCHUN PUL MABLAG ‘LARINI JALB ETISH SHAKLI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(6), 95-104.
14. Bahodirovich, X. B. (2025). MOLIYAVIY NAZORAT: MAZMUNI, SOHALARI, OB‘EKTI, PREDMETI, TIZIMI, VAZIFALARI, PRINSIPLARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(4), 79-89.
15. Bahodirovich, X. B. (2025). ON THE BASIS OF INTERNATIONAL STANDARDS OF FINANCIAL REPORTING IN FINANCIAL REPORTING PROCEDURE IN UZBEKISTAN. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 12(01), 151-157.
16. Bahodirovich, X. B. (2024). O‘ZBEKISTONDA KORPORATIV BIRLASHISHLAR VA QO‘SHIB OLIHLARNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(3), 343-348.

17. Bahodirovich, X. B. (2024). O 'ZBEKISTONDA INVESTITSIYA FOND LARI FAOLIYAT MEKANIZMI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(3), 337-342.
18. Bahodirovich, X. B., & Jamilova, E. (2024). AUDITORLIK HISOBOTI VA UNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TUZISH ASOSLARI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(3), 38-43.
19. Bahodirovich, X. B. (2024). AUDITORLIK XULOSASI VA UNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TUZISH. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(3), 252-258.
20. Bahodirovich, X. B. (2024). AUDITORLIK TASHKILOTINING HUQUQLARI, MAJBURIYATLARI VA JAVOBGARLIGI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(3), 31-37.
21. Bahodirovich, X. B. (2024). AUDITDA MUHIMLIK DARAJASINI ANIQLASH. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(3), 18-23.
22. Bahodirovich, X. B. (2024). AUDITNING AXLOQ KODEKSI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(3), 24-30.
23. Bahodirovich, X. B. (2024). BANK SIRI VA BANK AXBOROTINING MAXFIYLIGIGA RIOYA QILISH TALABLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(3), 259-265.
24. Bahodirovich, X. B. (2024). AUDITORLIK TEKSHIRUVLAR NATIJALARINI UMUMLASHTIRISH VA BAHOLASH. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(3), 245-251.
25. Bahodirovich, X. B. (2024). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI TARTIBGA SOLISH. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(3), 271-277.
26. Алимова, Ш. А. (2025). ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ САНКЦИЙ НА ЭКОНОМИКУ УЗБЕКИСТАНА В 2023-2024 ГОДАХ: АНАЛИЗ И ПРОГНОЗЫ. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(6), 97-103.
27. Алимова, Ш. А., & Тошов, М. Х. (2025). ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНА: АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ И ПЕРСПЕКТИВ. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(4), 137-144.
28. Azimov, B. F., & Qudratova, G. M. (2025). INNOVATSIYALARNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING TASHKILIY TUZILMALARI: INFRATUZILMAVIY TASHKILOTLAR. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(5), 25-34.

29. Azimov, B. F., Maksudovich, A. Z., & Qudratova, G. M. (2025). INNOVATIVE ACTIVITY AS A FACTOR IN ECONOMIC DEVELOPMENT.
30. To'rayevna, O. M., & To'rayevna, S. N. (2025). KORXONALARNI STRATEGIK RIVOJLANISHIDA XODIMLAR VA MEHNAT MOTIVATSIYASI TIZIMI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(7), 6-14.
31. Sodiqova, N. T., & Khalilov, B. B. (2025). SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: TOURISM'S CONTRIBUTION TO A SUSTAINABLE FUTURE AND SUPPORTING TOURISM INDUSTRY BY THE TOOLS OF MARKETING. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(5), 87-97.
32. Hakimovich, T. M. (2025). HUDUDLARNI STRATEGIK REJALASHTIRISH VA BOSHQARISHNING ASOSIY BOSQICHLARI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(4), 225-232.
33. Hakimovich, T. M. (2025). HUDUDLAR IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASINI SHAKLLANTIRISHNING AHAMIYATI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(3), 157-166.
34. EI, I. (2025). THEORETICAL AND CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF TAX BURDEN OPTIMIZATION. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 12(01), 355-358.
35. Ibodulloyevich, I. E. (2025). DEVELOPMENT DIRECTIONS OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP IN UZBEKISTAN. *SHOKH LIBRARY*.
36. Raxmonqulova, N. O. (2025). DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY ON A GLOBAL SCALE AND THE EXPERIENCE OF COUNTRIES. *SHOKH LIBRARY*.
37. Raxmonqulova, N. O. (2025). TASHKILOTNING XALQARO BOZORDA MUVAFFAQIYATLI FAOLIYAT YURITISH USULLARI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 2(1), 8-14.
38. Shadiyev, A. X. (2025). METHODS OF TEACHING THE “ECONOMIC THEORY”. *SHOKH LIBRARY*.
39. Akbarovna, N. N. (2025). PROBLEMS OF INCREASING INVESTMENT ACTIVITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION. *SHOKH LIBRARY*.
40. Supievnova, B. M. (2023). EFFECTIVENESS OF USING PR-ADVERTISING SERVICES IN THE PROCESS OF PRODUCT DELIVERY ON THE EXAMPLE OF BUKHARA REGION.
41. Bustonovna, J. Z. (2024). IQTISODIYOTNI TARTIBGA SOLISHDA DAVLATNING ROLI.
42. Bustonovna, J. Z. (2024). IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA MEHNATNI SAMARALI TASHKIL QILISHNING ASOSIY YO'LLARI.

43. Bobojonova, M. J., & Toshev, M. H. (2025). YASHIL IQTISODIYOTDA BIOXILMAXILLIK VA BIOXILMA XILLIKNING AFZALLIK TOMONLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(5), 170-178.
44. Bobojonova, M. J., & Toshev, M. H. (2025). YASHIL TRANSFORMATSIYA: BARQARORLIKNING YANGI DAVRI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(5), 102-110.
45. Жумаева, З. К. (2024). Мобильный Маркетинг Как Эффективное Средство Стимулирования Сбыта Товаров И Услуг. *Miasto Przyszłości*, 54, 697-702.
46. Жумаева, З. К. (2024). Инвестиционная Активность Как Основной Элемент Организационно-Экономического Механизма Маркетинга Территории. *Miasto Przyszłości*, 55, 1411-1417.
47. To'rayevich, I. A., & AD, S. (2025). INVESTITSIYALARNI JALB QILISH VA BOSHQARISHNING XORIY TAJRIBASI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(5), 12-22.
48. To'rayevich, I. A., & AD, S. (2025). MILLIY IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSIYANI JALB QILISH. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(5), 29-38.
49. Sadilloyevna, D. M. (2025). Prospects for Investments in Modernization of the Economy in the Agricultural Sector. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 12(01), 217-222.
50. Тошев, Ф. З. (2022). РАЗВИТИЕ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ. In *Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации* (pp. 214-218).
51. Тошев, Ф. З., & Алимова, Д. Д. (2019). РАЗВИТИЕ СТРАХОВАНИЯ ЖИЗНИ НА СТРАХОВОМ РЫНКЕ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН. *ББК 65.0501 С 56*, 380.
52. Тошев, Ф. З. (2018). ИННОВАЦИОННЫЕ РЕШЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ В УЗБЕКИСТАНЕ. *Интернаука*, (20-1), 95-96.
53. Тошев, Ф. З. (2022). РАЗВИТИЕ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ. In *Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации* (pp. 214-218).